

EĞİTİM YÖNETİMİ VE PLANLAMASININ ARACI OLARAK EĞİTİM BÖLGESİ UYGULAMALARINA BİR BAKIŞ

Doç. Dr. Kasım KARAKÜTÜK

Ankara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

Giriş

Bu çalışmada; eğitim sisteminde eğitim bölgesi uygulamasının kavramsal yönü tartışıldıktan sonra, çeşitli ülkelerde eğitim bölgeleri uygulamalarına genel bir bakış yapılarak Türkiye'de bu konudaki uygulamalar incelenmiştir.

Bölge Kavramı

Bölge oluşturulmasının nedeni, kırsal ve kentsel yöreler arasındaki, farklı sosyo-ekonomik düzeydeki yurtaşlar arasındaki, gelişmiş yörelerle daha az gelişmiş yöreler arasındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasıdır.¹ Bölgesel eşitsizliklerin önemi birçok ülkede dile getirilmiştir. Çözümleme (analiz) sınırlarının tanımlanması, bölgesel incelemelerin tümü için başlangıç niteliği taşır. Herhangi bir ülkede, bölge kavramı ulusal ve yerel düzey arasında yer alan farklı birimlerdeki alanları kapsar.²

Farklı örnekölay çalışmalarının ışığında bölgesel eşitsizliklerin ölçümü konusunda gözlenen sorunlardan birisi, çözümleme (analiz) biriminin (bölge) seçimidir. Eşitsizlik (dengesizlik) olgusunu açıkça gösterebilecek olan, hangi alan (toprak) birimidir? Coğrafi, ekonomik, sosyo-politik, yönetsel türdeki bölgelerden özellikle hangi tür bölge gereklidir? Gerçekte, çözümlemenin türü önemlidir. Eğitimdeki dengesizliklerin durumu konusunda düşünce edinmek gibi tek bir amaç sözkonusu ise, diğer bir deyişle, eğitimin gelişmesinde farklı düzeylerde bulunan görel olarak benzeşik (homogène) yöreleri seçmek ve değişebilir eğitim göstergelerini (örneğin

ilköğretimde okullaşma oranı ya da ilköğretimde devamsızlık oranı gibi) tanımlamak, eğitim göstergelerinin ortalama değerlerini hesaplamak ve eğitimsel bir bakış açısıyla görel olarak türdeş bölgeleri oluşturabilmek için belirlenmiş öncelikleri farklı düzeylere göre yeniden gruplandırmak gerekecektir.³

Bölge, "sınırları idari veya ekonomik birliği, toprak, iklim ve bitki özelliklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçası" olarak tanımlanmaktadır.⁴ Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi bölge, coğrafi, ekonomik, toplumsal yönlerden türdeş özellikler taşıyan bir toprak parçasıdır.

Bölge, toplumsal bilimlerde, seçilmiş tanımlayıcı ölçütler yönünden benzeşiklik ve bütünlük taşıyan, çevresindeki alanlardan bu ölçütlerle ayırt edilen alandır. Bölge, belli bir sorunla ilişkili özelliklerin seçilmesi, ilişkisiz sayılan özelliklerin ise dışarıda bırakılması ile elde edilen düşünsel bir üründür. Bir alanın sınırları, amaçlara uygunluğu yönünden istendiği gibi saptanabilirken; bir bölgenin sınırlarını, söz konusu kesimin benzeşikliği ve bütünlüğü belirler. Bir bölge, bir ya da birden çok özelliklerle tanımlanabileceği gibi, bir alanda yaşayan insanların tümüne yönelik kavramlarla da belirlenebilir. Toplumsal bilimlerde en çok irdelenen özellikler şunlardır: Etnik, kültürel ya da dilsel özellikler, örneğin Fransa'nın Provence bölgesi; iklim ya da yüzey şekilleri, örneğin ABD'de Tennessee Vadisi, sanayi ya da kentsel gelişme, örneğin Ruhr bölgesi; yönetsel bir-

¹Gabriel Carron et Ta Ngoc Chaü, *Disparité Régionales dans le Développement de l'Éducation*. Paris: UNESCO Institut International de Planification de l'Éducation, 1981a, s. 9.

²Gabriel Carron et Ta Ngoc Chaü, *Réduction des Disparité Régionales et Planification de l'Éducation* (Paris: UNESCO Institut International de Planification de l'Éducation, 1981b), s. 9-10.

³Gabriel Carron et Ta Ngoc Chaü, 1981a. *Ön.Ver.*, s. 10.

⁴Türk Dil Kurumu (TDK), *Okul Sözlüğü* (Ankara: 1994), s. 139.

imler, ekonomik uzmanlaşma, örneğin Kuzey Amerika'nın pamuk kuşağı ve uluslararası siyasal ilişkiler, örneğin Ortadoğu. Günümüzde bölge kavramı birçok ulusal ya da uluslararası kamu programının çözümlenmesi, planlanması ve yönetiminde kullanılmakta, toplumbilimsel çözümlenmede önem taşımaktadır.⁵

Türkiye yedi coğrafi bölgeye ayrılmıştır. Bunlar; Akdeniz, Doğu Anadolu, Ege, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu, Karadeniz ve Marmara bölgeleridir. Herbiri, birden çok bölge özelliği taşıdığından coğrafi bölgeler, ekonomi ya da eğitim için, uygulamalarda temel alınabilecek bir gösterge değildir. Mıhçıoğlu da, "Eğitimde Yörelerearası Dengesizliğin Neresindeyiz?" adlı kitabında, "...Bu yayının başlığında 'yörelerearası' sözcüğünü 'bölgelerarası' sözcüğüne yeğlememin başlıca nedeni, dengesizliğin aynı bölge, dahası aynı il sınırları içindeki ortaöğretim kurumları arasında bölgeler arasında olduğundan daha belirgin bir biçimde kendini göstermesiydi" diyerek,⁶ coğrafi bölgelerin eğitim hizmetinin sunulması açısından yeterli bir ölçüt olmadığını belirtmektedir.

Okulun Öğrenci Aldığı Çevre ve Eğitim Bölgesi Kavramları

Eğitim planlaması ve okul binası yapılacak yerin belirlenmesi sürecinde, nüfus büyüklüğü ve okulun öğrenci aldığı çevre gözönüne alınmalıdır.

Okulun Öğrenci Aldığı Çevre Kavramı

Okulun öğrenci aldığı çevre (aires de recrutement, cachement areas), bir okulun hizmet sunduğu coğrafi bölge olarak tanımlanabilir. Bu tanım bir okulun öğrencilerinin oturduğu yeri ve geldikleri yerleşim birimini de içeren daha küçük alanı belirlemek için önemlidir. Diğer yandan, iyi sınırlanmış bir bölge içinde oturan tüm çocuklar, yasal olarak bu bölge içinde bulunan okullara devam edebilirler.⁷

Okulun öğrenci aldığı çevre, bir eğitim düzeyinden diğerine büyük ölçüde değişiklik gösterebilir. Örneğin ulusal düzeyde öğrenci alan bir okul için okulun öğrenci aldığı çevre ülkenin tümünü kapsar. Buna karşılık bir mahalle anaokulunun öğrenci aldığı çevre çok küçük olabilir.^{8,9}

Çocukların evlerinden okula kolaylıkla ulaşabilmeleri için hizmet götürülecek alanın çok

büyük olmaması gerekir. Alanın kabul edilebilir sınırları çocukların yaşına, okulda sunulan olanaklara (örneğin öğle yemeği verilmesi), ulaşım araçlarına, iklime bağlıdır. Nüfus yoğunluğu fazla olan yörelerde hizmet götürülecek yeterli öğrenci bulunduğu okulun öğrenci aldığı çevrenin büyük olması gerekmemektedir. Buna karşılık nüfusun dağılık olduğu özellikle kırsal kesimde tersi bir durum söz konusu olabilmektedir. İlköğretimde okulların kurulması, üstesinden gelinemeyecek güçlükleri birlikte getirmemektedir.

Seçmeli ders sayısı ve programlar, nüfusun büyüklüğü, nüfusun yaş dağılımı ve okullaşma oranına göre bir **ortaöğretim okulunun öğrenci aldığı çevre** çok büyük olabilmektedir. Kuşkusuz okulların yerleştirilmesi sorununun yalnızca kuramsal incelemelere dayandırılmayacağı bilinmelidir. Bu süreçte nüfus eğilimleri, taşıma araçları ve diğer sosyo-ekonomik vb etmenler göz önüne alınmalıdır.

Kuramsal olarak okulun öğrenci aldığı çevrenin okul ile ev arasındaki en fazla uzaklık, nüfus yoğunluğu, okul büyüklüğü düzgüleri (normları) -en az (minimum), en fazla (maximum) ve ölçünler (standartlar)- olmak üzere üç değişkene bağlı olduğu söylenebilir. Nüfus yoğunluğunun çok düşük olduğu bölgelerde ev ile okul arasındaki en fazla uzaklık olan bir daire olarak düşünülürse, öğrenci sayısı şu bağıntı ile bulunabilir:¹⁰ $E = \pi r^2 d = 3.14 r^2 d$. Bu bağıntıdaki E : Öğrenci sayısını, d : Çağ nüfusunun yoğunluğunu, r : Okul ile ev arasındaki en fazla uzaklığı göstermektedir.

Kuramsal olan bu bağıntıdan yalnızca örneğin ulusal düzeyde bir incelemede ilk kestirimler için yararlanılabilir. Bu bağıntı, nüfusun benzeşik (homogène) dağılım gösterdiği, okulun öğrenci aldığı çevredeki tüm eğitim yerlerine kolay giriş olanağı olduğu, çağ nüfusunun tümünün okullaştırılmasının gerektiği sayıltıları üzerine kurulmuştur.

Uygulamada, okulun öğrenci aldığı çevrenin düzgünlüğünü ve biçimini çeşitli etmenler etkiler. Bu etmenlerin başlıcaları yol ağı ve altyapı özellikleri, okula gidiş-geliş süresi ve araçları ve bölgelerin yönetsel bölümlenmesidir. Bunlara siyasal etmenler de eklenebilir. Örneğin, toplumsal bütünleşmeye ve çeşitli kümeler arasında eğitim konusundaki eşitsizlikleri azaltmaya yönelik bir politika, okulun öğrenci

⁵"Bölge". *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi* (Cilt 4, İstanbul: Ana Yayıncılık AŞ ve Encyclopaedia Britannica, Inc. 1987), s. 541.

⁶Cemal Mıhçıoğlu, *Eğitimde Yörelerearası Dengesizliğin Neresindeyiz? 1965-1976-1987* (Ankara: ÖSYM Yayını, 1989), s. 1.

⁷UNESCO, *Cours Intensif de Formation sur la Méthodologie de la Carte Scolaire, Burundi, Bujumbura: 22 Novembre-3 Décembre 1982* (Paris: Rapport du Cours Intensif de Formation de l'IIPE No: 34, 1983), s. 41-43.

⁸Ta Ngoc Châu, *Eğitim Planlamasının Demografik Yönleri* (Çeviren: Reşide Kabadayı, Ankara: 1989), s. 38-40.

⁹UNESCO, 1983, *Ön. Ver.*, s. 41-43.

aldığı çevrenin sınırlarının belirlenmesini etkileyebilir. Bununla birlikte okulun öğrenci aldığı çevre önemli ölçüde okula giderken kullanılan ulaşım araçlarına bağlıdır. Uygulamada bu kavram öğrenciler için okulun eve uzaklığından çok, okula gidiş süresi biçiminde tanımlanmaktadır. Okulun öğrenci aldığı çevre örneğin bir ilkokul öğrencisi için Kosta Rika'da 3.5 km, İran'da 2 km, İrlanda'da 2 mildir. Buna karşılık tüm ülkelerde bir ilkokul öğrencisi için okula gidiş süresi en fazla 45 dakika dolayında bir süre olarak benimsenmektedir. Bu çerçevede okulun öğrenci aldığı çevre okula gidilirken harcanan en fazla süre ve kullanılan ulaşım araçları(nın hızı)na bağlıdır. Okula giderken harcanan en fazla sürenin 40 dakika, yaya olarak 4.5 km/saat, bisikletle 18 km/saat ve motorlu bir taşıtla 45 km/saatlık bir hız yapıldığı düşünüldüğünde yarıçapı 3 km, bisikletliler için yarıçapı 12 km, motorlu taşıtla gelenler için yarıçapı 30 km olan bir daire olur.¹¹

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde de, okulun öğrenci aldığı çevre konusunda şu hükümler yer almaktadır:¹²

Öğrencilerin oturdukları en yakın ilköğretim kurumuna kaydedilmeleri esastır. Her okulun öğrenci alacağı çevre, okulun imkanlarına göre ve kayıtlar başlamadan 20 gün önce tespit edilir. Bu tespit, il ve ilçe merkezlerinde milli eğitim müdürünün başkanlığında ilköğretim kurumları ile bünyesinde ortaokul bulunan ortaöğretim kurumları müdürlerinden oluşturulacak komisyon tarafından yapılır. Bu komisyonlara ilgili muhtarlar da çağırılır.

Okulun öğrenci alacağı çevre, okulun nereye, kimlere hizmet sunacağına bir göstergesidir. Bu kavram hizmetin sunulacağı bir alanı tanımlama işi olduğundan aynı zamanda bir bölgeyi de kapsar.

Eğitim Bölgesi Kavramı

Eğitim bölgesi, aynı özellikleri taşıyan coğrafi bir alanı belirtir. Bu alan, bir ya da birkaç ili kap-

sayabileceği gibi, bir ilin alanı birden çok eğitim bölgesinin alanına girebilir.

Eğitim bölgesi; yönetim, eğitim, okul binaları ve eğitim araçlarının maliyeti yönünden en uygun büyüklükteki okulun öğrenci alacağı yerleşim birimlerinden oluşan bölgedir.¹³ Eğitim bölgesi, ilköğretim ile ortaöğretim okullarını kapsayan ve eğitimin daha etkili olarak sunumu için oluşturulan bir bölgedir.¹⁴

Eğitimde bölgeler; eğitim bölgesi, ilköğretim bölgesi, kırsal ilköğretim bölgesi (alt bölge), ortaöğretim bölgesi biçimlerinde örgütlenebilir. Bu örgütlenme biçimleri, en uygun büyüklükteki okulu kurmak için duruma göre büyük kentlerin bölünmesini ya da küçük yerleşim birimlerinin kümelendirilmesini gerektirir.

İlköğretim bölgesinin büyüklüğü, en uygun büyüklükte bir ilköğretim okulu için yeterli sayıda öğrenci sağlayabilecek nüfus çevresidir.¹⁵ Anılan nüfus çevresinin olduğu yer ister köy, ister kent olsun bir ilköğretim bölgesi olarak örgütlenebilir. Kırsal ilköğretim bölgesi (alt bölge), nüfusun dağınık olarak bulunduğu kırsal yörelerde, koşulları elverişli yerleşim birimlerinin (köy, mezra, mahalle) kümelendirilmesiyle oluşturulur.¹⁶

Her okul, bir bölgeden öğrenci alır. Bu bölgenin sınırları okulun niteliğine ve verdiği hizmetin türüne göre ülke sınırları kadar geniş olabilir. Böylece okulların öğrenci aldığı çevreler birbirleriyle kesişebilir. Gerçekte, okulun öğrenci aldığı çevre ile eğitim bölgesi aynı anlama gelen kavramlardır. Eğitim bölgesi kavramı, birden fazla yerleşim biriminin kümelendirilmesi ya da büyük bir kentin bölünmesiyle oluşturulan coğrafi alana uygun düşen bir kavramdır. Eğitim bölgesi içindeki her okulun, öğrenci aldığı çevre farklı olabilir.¹⁷

Eğitim bölgelerini oluşturmak, okulun çevresiyle ilişkilerini düzenlemek, okulun çevresine eğitim hizmetini sağlamak, etkili bir eğitim planlaması ve finansmanı sistemi kurmak için zorunlu görülmektedir. Eğitimde bölgelerin kurulmasının temel işlevi, eğitim bölgelerin gelişmişlik göstergelerine göre,

¹⁰UNESCO, 1983, **Ön. Ver.**, s. 41-43.

¹¹Jacques Hallak, **La Mise en Place de Politiques Educatives: Rôle et Méthodologie de la Carte Scolaire** (Paris, UNESCO, IPE, 1976), s. 297-208.

¹²Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, **Resmî Gazete** (Sayı: 21308, 07.08.1992), Madde 15.

¹³İbrahim Ethem Başaran, "Türkiye'nin Zorunlu Öğrenim Sorunları ve Çözüm Yolları" (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1974), s.15.

¹⁴İbrahim Ethem Başaran, **Temeleğitim ve Yönetimi** (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını No: 111, 1982), s. 36.

¹⁵Milli Eğitim Bakanlığı, **Tebliğler Dergisi** (Sayı: 2100, 23.11.1981), s. 375.

¹⁶Başaran, 1982, **Ön. Ver.**, s. 53-54.

¹⁷Kasım Karakütük, "Eğitim Planlamasında Öğretim Haritası Yönteminin Rolü, Önemi ve Türkiye'de Uygulanması" (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994), s. 78.

okulun eğitim olanaklarını sürekli gözden geçirerek eğitimin gerektirdiği ortam, okulun çevre koşullarına göre düzenlenerek yurttaşlara fırsat eşitliği sağlanabilmesidir.^{18,19}

Kimi Ülkelerde Eğitim Bölgesi Uygulamaları

Kimi ülkelerde eğitim bölgesi uygulaması şöyledir:²⁰

Almanya'da eyaletlere bağlı kırsal eğitim bölgeleri ve kent eğitim bölgeleri oluşturulmuştur. Her eğitim bölgesi eğitim işlerini kendisi yönetir. **Kanada'da** Quebec, Newfoundland dışındaki eyaletlerde ilçe düzeyinde sayılabilecek eğitim bölgeleri kurulmuştur. **Amerika Birleşik Devletleri'nde**, eyaletlere göre değişen altı tür eğitim bölgesi vardır: Köy eğitim bölgesi, kasaba eğitim bölgesi, kent eğitim bölgesi, birleşik kırsal eğitim bölgesi, ilçe eğitim bölgesi, eğitim özel bölgesi. Bu bölgelerden en yaygın olanı ilçe eğitim bölgesidir.

Eski **Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde**, onbeş cumhuriyetin eğitim bakanlığı vardı ve kendi eğitim işlevlerini kendileri yürütüyorlardı. Bununla birlikte birliğe bağlı cumhuriyetlerde yerel düzeyde dört tür eğitim bölgesi vardı: Köy eğitim bölgesi, kasaba eğitim bölgesi, ilçe ya da il eğitim bölgesi, koloni eğitim bölgesi. Bunlardan ilçe ya da il eğitim bölgesi en yaygın olanıydı.

Fransa'da Üçüncü Cumhuriyette, yükseköğretime yeni bir biçim verilmiş ve 10.07.1896 tarihli yasa ile 1968 yılında kabul edilen reform yasasına kadar olan dönemde, sistemin başlıca özellikleri şöyleydi:²¹ Fransa, milli eğitim hizmeti yönünden 23 bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelere Akademi (académie) denilir. Her akademide bir veya birkaç il bulunur. Akademilerin her birinde bir veya birkaç üniversite vardır. Akademinin başında, Milli Eğitim Bakanınca atanan, onun memuru ve akademi içindeki tüm öğretim kurumlarının temsilcisi olan bir rektör vardır. Çok merkezi bir yönetimin uygulandığı bir ülke olarak Fransa'da bile, uzun süreli çalışmalar merkezi düzeyde değil, her akademi

düzeyinde yapılmaktadır.²² Her akademide bir de Akademi Konseyi bulunur. Konsey, rektörün başkanlığında, akademi çevresindeki fakültelerin dekanlarından, milli eğitim müfettişlerinden ve milli eğitim giderlerine katılan bölge ve belde yönetimleri temsilcilerinden kurulur. Ayrıca, bakan tarafından atanmış akademi üyeleri de vardır. Konsey, yönetim, danışma ve disiplinler kimi yetkilerle donatılmıştır. Akademilerin üstünde, başkent Paris'te, Milli Eğitim Bakanının başkanlığında, bir Milli Eğitim Yüksek Konseyi vardır. Buna bir kısım öğretim üyeleriyle, bakanın atadığı memurlar katılırlar. Yüksek Konsey, son yıllarda önemini yitirmişti. Milli Eğitim Bakanı geniş yetkilere sahiptir.

Kimi kaynaklar, Fransa eğitiminin gelişmesini ve sürekli yenileşme içinde olmasını böyle bir örgütlenmeye borçlu olduğunu savunmaktadır.²³

1968 reform yasası²⁴ milli eğitim hizmetinin yürütülmesinde, bölgesel örgüt olarak **akademi** birimini korumaktadır. Fakat üniversiteler akademi çevresi ile değil, yeni bir bölgesel birime göre kurulmaktadır. Bu birim bölgedir (région). Bölge, Fransa'da bugünkü mülki örgütün bölümlerine uymaz. Mülki örgütte eyalet ya da bölge birimlerinin kabulü amacıyla çalışmalar da sürdürülmektedir. **Bölge, belli kalkınma planlarının uygulanmasında, bu uygulama için kabul edilen belli bir alan, belli bir toplumsal ve ekonomik birimdir.**²⁵ 14.03.1964 tarihli kararnameyle Bölgesel Ekonomik Geliştirme Kurulları oluşturulmuştur.

Fransa'da 1996 yılındaki planlama bölgelerinin (région) sayısı 22'dir. Ayrıca dört bölge (GUADELOUPE, ANTILLES GUYANE, MARTİNİQUE, RÉUNION) Fransa'ya bağlı "deniz aşırı il" statüsündedir.^{26,27,28} Aynı yıl 26 eğitim bölgesi (Académie) olduğu görülmektedir. Ayrıca dört deniz aşırı eğitim bölgesi (GUADELOUPE, GUYANE, MARTİNİQUE, RÉUNION) bulunmaktadır.²⁹ Fransa'daki planlama bölgeleri ile eğitim bölgelerinin aynı illeri kapsamadığı, farklı alanları kapsadığı gözlenmektedir.

¹⁸ İbrahim Ethem Başaran, "Temel Eğitim Politikamız Ne Olmalıdır?", **Temeleğitim ve Sorunları** (Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayını, 1981), s. 30-37.

¹⁹ Başaran, 1982, **Ön. Ver.**, s. 50-54.

²⁰ Başaran, 1982, **Ön. Ver.**, s. 78-79.

²¹ Mukbil Özyörük, **1968 Fransız Üniversite Reformu** (Ankara), s. 19-20.

²² Hallak, **Ön. Ver.**, s. 177.

²³ Başaran, 1982, **Ön. Ver.**, s. 69.

²⁴ Bu 12.11.1968 tarih ve 68/978 sayılı bu Yasa, 13.11.1968 tarihli Fransız Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır.

²⁵ Özyörük, **Ön. Ver.**, s. 28-33.

²⁶ **L'Etat de la France 97-98** (Paris: La Découverte, 1997).

²⁷ Ministère de l'Éducation Nationale de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche, **Géographie de l'École** (Vanves: 1996, s. A7).

²⁸ **AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi** (Cilt 9, 1987), s. 95.

²⁹ Ministère de l'Éducation Nationale de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche, **Géographie de l'École** (Vanves: 1996, s. A21-22).

Türkiye ve Fransa eğitim sistemlerinin kimi temel ilkeleri birbirine çok benzemektedir.^{30,31} Örneğin Türkiye’de, Fransa eğitim bölgelerine (akademilerine) benzeyen, illerle bakanlık arasında yer alan ve adına "eminlik" denilen kademe 1926-1931 döneminde uygulanmıştır. Bugün de Türkiye’de eğitim bölgeleri, değişik bir biçimde uygulanmaya çalışılmaktadır.

Türkiye'nin Yönetim Yapısı İçinde Bölgenin Yeri ve Bölgesel Örgütler

27 Kasım 1927 tarihli yasayla Doğu, Güneydoğu ve Batı Anadolu ile Trakya’da kurulmuş olan ve 1930-1950 arasında görev yapan "umumi müfettişlik"lerin kuruluş amacı; bölgede düşünce, yönetim ve işbirliğinin sağlanması ve güvenliğin korunmasıydı. "Genel müfettişlere" bu amaçları gerçekleştirmek için geniş yetkiler verilmişti. Müfettişler, görevli kılındıkları bölgede valilerin ve bütün merkez memurlarının sıradizinsel (hiyerarşik) üstü durumundaydı.³²

1982 Anayasası'nın 126. Maddesi gereğince Türkiye, merkezi yönetim kuruluşu yönünden, coğrafya durumuna, ekonomik koşullara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır. İllerin yönetimi, yetki genişliği esasına dayanır. Aynı maddede ayrıca "Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir"³³ denilerek, **bölge** de kurulabileceği öngörülmüştür.

Bölgesel örgütler, bir ilin sınırlarını aşan alanda etkinlik gösteren, devletin merkez örgütüne bağlı taşra kuruluşlarıdır. Türkiye’de bölgesel örgütlerin en yaygın biçimi, kimi bakanlıkların ve ülke çapında görev yapan kamu kuruluşlarının birden çok ili içeren alanlarda etkinlik gösteren bölgesel örgütleridir. Bunlara örnek olarak Devlet Su İşleri (26 bölge örgütü), Karayolları, Köy Hizmetleri, Etibank gibi birçok kuruluşun bölge örgütleri gösterilebilir. Örneğin Adalet Bakanlığı da, savcı ve hakimlerin atamalarını beş bölgeye göre yapmaktadır.

Anayasa'nın 126. maddesine dayanılarak çıkarılmış olan bölge valiliklerine ilişkin yasa gücünde kararname ise Anayasaya aykırı bulunduğundan TBMM'nin ilgili Komisyonunca

reddedilmiştir. Ancak şu anda uygulanmakta olan "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği" uygulamasını da değerlendirmekte yarar vardır.

Bölge Planlaması Konusunda Çalışmalar

Her ülkede bölge planlama çalışmasının temelinde başlıca iki etmen bulunur. Birincisi, sanayileşme sonucunda ortaya çıkan metropoliten kentlerin büyümesini denetim altına alma gereğidir. İkincisi, bir ülkenin geri kalmış bölgelerini geliştirme ya da değerlendirilemeyen doğal kaynaklarını etkili biçimde kullanma çabasıdır. Bu yaklaşım, çok yönlü bir olgu niteliğindeki geri kalmışlığın ancak ekonomik, toplumsal ve fiziksel etmenleri bir arada ele alarak değişik bilim dallarının katkılarından yararlanan bir planlama anlayışıyla yenilebileceği sayılısına (varsayımına) dayanır.

Türkiye’de ilk bölge planlama çalışmaları 1958’de kurulan İmar ve İskan Bakanlığı Bölge Planlama Dairesi’nce başlatıldı. Bu Daire Doğu Marmara Bölgesi için bir metropoliten plan ile Zonguldak Bölge Planı’nı hazırladı.

Türkiye’de planlı dönemin başında, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Stratejisiyle ulusal plan, bölge planı ve toplum kalkınması programları biçiminde üç kademeli bir planlama sistemini kurmaya yöneldiği gözlenmektedir.³⁴ Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında perspektif hedeflerin gerçekleştirilmesinde kullanılacak planlama araçları arasında daha önce kullanılanların yanısıra sektör ve alt sektör ana planları (master planlar) ile il (mahalli idareler) planlarının katılması öngörülmüştür. Ayrıca yurdun kimi yörelerinde kalkınmada öncelikli iller çalışmalarının yapılması öngörülmektedir.³⁵ Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporunda, varolan yapıya işlerlik kazandırmayı amaçlayan bir bölgesel örgütlenme modeli önerilmiştir. Ancak bu model gerçekleştirilememiştir.³⁶ Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında, "Kalkınmada Öncelikli Yörelere daha ayrıntılı çalışmalar yapabilmek amacıyla bölge ve altbölge bazında planlar yapılacaktır" denilmektedir. Aynı Kalkınma Planında Bölgesel Gelişme İle İlgili İlkeler ve Politikalar da yer almaktadır.³⁷

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da "Bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış bölgelerde yaşayan nüfusun refah düzey-

³⁰ Özyörük, *Ön. Ver.* s. 5.

³¹ Adil Türkoğlu, *Türkiye ve Fransa Lise Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını No: 131, 1984), s. 68-78.

³² *AnaBritannica* (Cilt: 4), s. 543.

³³ TC Anayasa (07.11.1982, 2709 SK). *Resmi Gazete* (Sayı: 17863, 09.11.1982).

³⁴ *Resmi Gazete* (Sayı: 10846, 05.07.1961).

³⁵ DPT, 1973, *Ön. Ver.*, s. 949-950.

³⁶ DPT, *Bölgesel Gelişme: V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu* (Ankara: 1984), s. 28-29.

³⁷ DPT, 1985, *Ön. Ver.*, s. 318-319.

lerinin yükseltilmesi, göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamîğe kavuşturulması hedeflerine ulaşmak için, bölge planlama çalışmalarına devam edilmektedir" denilmektedir.³⁸

Bugüne kadar alınan plan kararlarında ağırlık ekonomik dengeye ve ekonomik büyümeye verilirken, planın gerçekleştirileceği yer göz önünde bulundurulmamaktadır. Plan hedeflerinin gerçekleştirileceği yerde denge politikasının, toplumsal yapıyı iyileştirme amacının ötesinde ekonomik yapıda da büyümeyle çelişmeyen, tersine onu tamamlayan bir seçim olabileceği görüşü kalkınma planlarında benimsenmemiştir.³⁹

Özşen'e göre, planlamanın yer boyutuna ilişkin eksikliği gidermek için üç kademeli bir planlama sisteminin oluşturulması görüşü yaygınlık kazanmaktadır. Bunlar ulusal (makro), bölgesel (mezo) ve yerel (mikro) karar kademeleridir.⁴⁰

Kalkınma planlarında bölgesel hedefler ve ilkeler belirlenmesine, Kalkınmada Öncelikli Yörelere Çalışmaları ve bugün uygulanmakta olan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamındaki alanda kalkınma çabaları, öte yandan ayrıca değerlendirilmesi gereken serbest bölge uygulaması ekonomik bölge çalışmalarının daha somut görüntüleri olmakla birlikte, Türkiye'de ekonomik bölge uygulaması yapıldığını söylemek güçtür.

Türkiye'de Eğitim Bölgeleri Uygulaması

Türkiye'de de bölge ve eğitim bölgeleri uygulamaları yapılmıştır. Bunlar maarif mıntıkaları (eğitim bölgeleri), köy enstitüleri bölgeleri, bölge okulları, ilköğretim teftiş bölgeleri, son olarak eğitim bölgeleri gibi uygulamalarıdır. Bu uygulamalar genel çizgileri ile aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Maarif Mıntıkaları

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Türkiye'de eğitim bölgeleri oluşturulmuş ve bu uygulama beş yıl sürdürülmüştür.

1923 yılından itibaren Türkiye eğitim örgütünde tartışılan Maarif Mıntıkaları, 1924 Genel Eğitim Yasa tasarısında da yer almıştır. 1924 tasarısına göre ülkenin "Maarif Mıntıklarına" ayrılması, o yörenin eğitimce gelişme ve denetlenmesini" kolaylaştırılması için yapılmıştı. **Maarif-i Umumiye Kanunu Tasarısına Göre Maarif Mıntıkaları Örgütü (1924)**; maarif eminine bağlı, maarif müfettişleri ile illerde maarif müdürlerini

çeriyordu. Her ilde de ayrıca il maarif meclisleri bulunuyordu.⁴¹

Bakanlığın İstanbul'da bir komisyona (Heyet-i İlmiye) hazırlatıp kendisinin de bazı değişiklikler yaptırarak son biçimini verdiği bu yasa tasarısı, Başbakanlığa sunuldu. Meclis açılıncaya kadar bu tasarının kamuoyunda tartışmaları da yapıldı. Ancak Vasıf Bey'in bakanlıktan ayrılması üzerine, olduğu gibi kaldı.⁴²

Necatî Bey'in Bakanlığı sırasında 22.03.1926 tarihli 789 sayılı Maarif Teşkilâtına Dair Yasanın 20. maddesi ile bu yönde bir örgütlenmeye gidilmiştir. Söz konusu madde aynen şöyledir:⁴³

Türkiye maarif teşkilâtı itibariyle mıntıklara ayrılmıştır. Bir veya bir kaç vilâyetten teşekkül eden her mıntıkada bir maarif emini bulunur. Her vilâyette ayrıca bir maarif müdürü veya memuru vardır.

Aynı yasanın 21. Maddesinde de Maarif Emininin yetkileri açıklanmıştır. Buna göre:

Maarif emini, ilk mektep muallim ve muallim muavinleriyle müdür ve başmuallimlerini, ilk tedrisat müfettişlerini Eminlik maiyetindeki kalem heyetini, maarif mıntıkası dahilindeki vilâyetlerin maarif kalemi başkâtip ve kâtiplerini ve Vekâletçe tâyin ve vekâlet emrine alınmaları kendilerine bırakılacak diğer maarif müntesiplerini kanun ve talimatnameler dairesinde tâyin ve vekâlet emrine alır, ihtar, tekdir ve kat'ı maaş gibi cezalar da verir. Maarif eminleri vilâyet bütçelerindeki maarif tahsisatı hakkında meclisi umumilere arz edilmek üzere vilâyetlere teklifatta bulunurlar. Maarif eminleri, mıntıkası dâhilindeki orta tedrisat mekteplerini de murakabe eder.

Maarif Teşkilâtına Dair Yasanın bu iki maddesi ile Türkiye milli eğitim örgütünde eğitim bölgesi uygulamasına 1926 yılında geçilmiştir. 789 sayılı Maarif Teşkilâtına Dair Yasa ile; düzeylerine göre öğrenim kurumları belirlenmiş, merkez ve taşra örgütlerinin yapı ve işlevleri saptanmıştır. Bu dönemde her birimde en az bir il bulunmak üzere,

³⁸ DPT, **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 2001-2005**. Ankara: 2000, s. 64.

³⁹ DPT, 1984, **Ön. Ver.**, s. 53.

⁴⁰ Tayfur Özşen, **Planlama Yönetimi** (Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını No: 426, 1987), s. 16.

⁴¹ Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk Eğitimi** (Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayın No: 325, 1982), s. 40.

⁴² Ergün, **Ön. Ver.**, s.40-41.

⁴³ Maarif Teşkilâtına Dair Kanun (22.03.1926 tarih, 789 SK), **Resmi Gazete**, Sayı: 338, 03.04.1926.

ülke 13 bölgeye ayrılmıştı. "Maarif Eminliği" adı verilen her eğitim bölgesinde bir Maarif Emni görevlendirildi. Maarif Emni bölgesindeki ilköğretim işgörenlerinin atama, yer değiştirme ve disiplin işlerinin yürütülmesinde önemli yetkilere sahipti, ilköğretimin bütçe işlerinden de sorumluydu. Maarif Emninin ortaöğretim kurumları üzerindeki yetki ve denetimi ise sınırlıydı.⁴⁴

Akyüz; **Maarif Emni'ni**, "Birden fazla ili kapsayan bölgede, eğitim işlerinde yetkili Eğitim Bakanlığı görevlisi (1926)", **Maarif Emni'ni**, "Birden fazla ili kapsayan bölgelerde Eğitim Bakanlığına bağlı teşkilât (1926)", **Maarif Memurları'nı da**, "1. Öğretmenler ve okul müdürleri, 2. Eğitim hizmetlerinde görevli memurlar" biçiminde tanımlamıştır.⁴⁵

Mustafa Necati, genel eğitim ve kültür gereksinimini karşılayacak bir Bakanlığın bütün yetki ve araçlarını elinde bulundurması gerektiğini belirtmektedir. Ama o zaman, Öğretim Birliği Yasasına karşın, Bakanlığın yetkileri çeşitli ellerde paylaştırılmış durumdadır. İlköğretimin yaygınlaştırılması, Valilerin yetkisine bırakılmıştı. Bakanlık bu nedenle, bir veya daha çok valiliği (ili) birleştirerek bir eğitim bölgesi yapmaya ve o bölgenin bütün eğitim-öğretim işlerini, Bakanlığa bağlı bir "Maarif Emni"nin yönetimine vermeyi kararlaştırıyordu. Bu, Bakanlığın **eğitimi merkezileştirme yolundaki çalışmalarından biri** idi. Bu düşünce ve 1926 örgüt yasası ile Türkiye onüç Maarif Mıntkasına ayrıldı: Ankara, İstanbul, İzmir, Edirne, Konya, Antalya, Adana, Sivas, Trabzon, Erzurum, Elazığ (1928'de kaldırıldı, yerine Kastamonu maarif mıntkası oldu), Van (1928'de kaldırıldı, yerine Diyarbakır geçti) ve Gaziantep (1928'de kaldırıldı). Söz konusu yasaya göre ilk ve ortaöğretim kurumları ile sanat okulları, Maarif Emni'liklerine bağlı idi. Gerçekten Emni'ler bazı bölgelerde eğitim işlerini toplamışlar, Bakanlığın gereksiz ve ikinci derecede işlerden kurtarmışlardır. Ancak bu örgütün bazı sakıncaları görüldüğünden ve Bakanlık giderek bu örgütün görevlerini yavaş yavaş tekrar üzerine aldığından, daha sonra kaldırılmıştır.⁴⁶

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de yalnız bir üniversite (Darülfünun) vardı ve üniversitenin yöneticisine o dönemde "Emni" deniliyordu. Maarif Mıntkasının yöneticisine de "Emni" denilmiştir. Çünkü bu dizgenin alındığı Fransa'da Akademi rektörünün karşılığı da 1924'lerdeki "Emni"dir.

28.03.1929 tarihinde kabul edilen 1409 sayılı Yasanın adı "Maarif Teşkilâtına Ait Kanunun 21 inci Maddesinin Tadiline Dair Kanun"dur. Bu Yasanın birinci maddesinde "Maarif teşkilâtına ait olan 789 numara ve 1926 tarihli kanunun 21 inci maddesinin ilk fıkrası şu suretle değiştirilmiştir: İlk mektep muallim ve muallim muavinleriyle müdür ve başmuallimlerini, ilk tedrisat müfettişlerini, Emni'lik maiyetindeki kalem heyetini, talimatnamesine tevfikan, Maarif Vekâleti tayin eder"⁴⁷ denilerek, Maarif Emninin yetkileri sınırlandırılmış, kendisine verilen yetkiler Bakanlık düzeyine çekilmiştir. Bu Yasa yalnız Maarif Emnilerinin yetkilerini sınırlandırmış, ancak maarif mıntkası uygulamasına dokunmamıştır. Dolayısıyla maarif mıntkası uygulaması bu dönemde sürmüştür. Bu değişiklikten sonra Yasanın bu maddesi "Her vilayette bir maarif müdürü veya memuru vardır" biçiminde kalmış ve bugüne kadar da her ilde bir Milli Eğitim Müdürü görev yapmıştır.

29.06.1931 tarihinde kabul edilen Maarif Emni'liklerinin İlgası Hakkında Yasa aynen şu maddeleri içermektedir:⁴⁸

Madde 1. Maarif teşkilâtına dair olan 22 mart 1926 tarih ve 789 numaralı Kanunun 20 nci maddesi mucibince teşkil edilmiş olan Maarif Emni'likleri lağvolunmuştur.

Madde 2. Devlet memurları maaşının tevhit ve teadülüne dair olan 1452 numaralı kanunun ikinci maddesine merbut cetvelin Maarif Vekâletine ait kısmından derece, adet ve maaşları aşağıda yazılı memuriyetler tayyedilmiştir:

Derece	Memurvetin nev'i	Adet	Maaş
5	Birinci sınıf maarif emni	6	80
6	İkinci sınıf maarif emni	6	70
7	Maarif emni muavini	1	55
11	Mümeviz	13	30
14	Kâtip	29	20
17	Kâtip	14	14

Madde 3. Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4. Bu Kanunun hükmünü icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Buradan da açıkça görüldüğü gibi 1926 yılında uygulanmaya başlanan maarif mıntkaları beş yıl uygulandıktan sonra 1931 yılında sona erdirilmiştir.

⁴⁴Kemal Güçlüol, "Milli Eğitimde Teşkilatlanma", **Cumhuriyet Döneminde Eğitim** (İstanbul: MEB, 1983), s. 148-149.

⁴⁵Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1997'ye)** (Genişletilmiş Altıncı Bası, İstanbul: Kültür Üniversitesi Yayını No: 1, 1997), s. 420.

⁴⁶Ergün, **Ön. Ver.**, s.41-44.

⁴⁷Maarif Teşkilâtına Ait Kanunun 21 inci Maddesinin Tadiline Dair Kanun (28.03.1929 tarih, 1409 SK), **Resmi Gazete**, Sayı: 1163, 09.04.1929.

⁴⁸Maarif Emni'liklerinin İlgası Hakkında Kanun (29.06.1931 tarih, 1834 SK), **Resmi Gazete**, Sayı: 1838, 02.07.1931.

Bu değişiklikten sonra, 789 sayılı Yasanın 21. Maddesi Şu biçimi aldı: "İlkmektep muallim muavinleriyle müdür ve başmuallimlerini, ilk tedrisat müfettişlerini, talimatnamesine tevfiikan, Maarif Vekâleti atar". Böylece, Maarif Eminlerinin yetkileri Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütüne çekilmiŐ, eğitim bölgeleri yerine de iller geçmiŐ oldu.

Köy Enstitüleri Bölgeleri

Maarif Mntakaları uygulamasından dokuz yıl sonra, 1940 yılında eğitimde bölge uygulaması görüŐünün Köy Enstitüleri ile yeniden yaŐama geçirildiği gözlenmektedir. Kuşkusuz Cumhuriyetin baŐlangıcından bugüne yatılı okullar, bölge yatılı okulları, yatılı ilköğretim bölge okulları uygulamaları da vardır.

"Köy Enstitüleri TeŐkili Hakkında Kanun Lyihası Mucib Sebepleri" içinde "Őimdiye kadar bölge köy ğretmen okulu olarak **İzmir, Trakya, Eskişehir ve Kastamonu** köylerinde çalıŐmıŐ olan müesseseleri bu kanunla⁴⁹ köy enstitüleri haline getirmek, bunlara teğmin edilmiş olan kanunî hakları aynen muhafaza ve o hakları köy enstitülerine teŐmil etmek için ikinci muvakkat madde tesbit edilmiŐtir.

15 yıl içinde (17-20 bin) ğretmen ile köylerimiz için lüzumlu diğer meslek erbabını yetiŐtirmek üzere **bölge müessesesi** halinde yeniden açılacak köy enstitüleri Şunlardır" denilerek Köy Enstitüleri ile her Köy Enstitüsünün bölgesine giren iller izelge 1'deki gibi sıralanmıŐtır.

Yukarıdaki açıklama, "1939-1940 ders yılında, mevcut dört müesseseden başka Kars, Kayseri, Malatya, Arifiye, Trabzon (BeŐikdüzü), Samsun (Kamlık Hamamayağı), Seyhan (Haruniye), İsparta

(Gnen) da yeniden köy enstitüleri aılabilecek Őekilde hazırlıklar yapılmıştır..." biçiminde sürmektedir.

Köy Enstitüleri, kapatıldıkları zamana kadar, bu bölge uygulamasını sürdürmüŐ, eğitim hizmetinin sunulmasında bölge, bir ölçüt olarak alınmıŐtır.

TaŐımalı Eğitim Uygulamasında Bir Araç: Merkez Köyler

Kimi hizmetlerin kırsal alana götürülmesinde, özellikle taŐımalı eğitim uygulamalarıyla ilgili olarak merkez köylerin saptanması gereklidir. Çünkü merkez köy, çevresine hizmet verecek bir görevi üstlenmekte, böylece eğitim açısından da bir bölgenin merkezini oluŐurmaktadır.

En uygun (optimal) büyüklükte sekiz yıllık ilköğretim okulunun 900-1200 arasında ğrencisi olacağı sayılıtısıyla (varsayımıyla), bu ğrenci sayısının sağlanabileceği nüfus çevresi de 4500-6000 arasında olacak ve nüfus açısından bir sorun olmayacaktır. Kentlerde bu nüfusu içeren ilköğretim bölgelerini saptamak daha kolaydır.

Kırsal yörelerde ilköğretim bölgesini oluŐurmak için koşulları elverişli yerleşim birimlerini kmelendirmek gerekmektedir. Köyleri kmelendirmenin ve bu köylerin en elverişli merkezlerini saptamanın ltleri olarak Őunlar önerilebilir:⁵⁰

1. 3500-7500 arasında (en fazla 9000) nüfusu olan yerler doğal olarak birer ilköğretim bölgesidir.

2. Sınıfların ğrenci sayısının en az 25, en çok 40 olabileceği düşünüldüğünde, 3500-7500 nüfus bulunmadığında bu nüfusu bulmak için bir merkez köyle, bu merkez köye bağlanacak köyler bulmak

ÇİZELGE 1

KÖY ENSTİTÜLERİ VE HER KÖY ENSTİTÜSÜ BÖLGESİNE GİREN İLLER

1. Kars (Cılavuz), Erzurum, Çoruh Ağrı
2. Kayseri (Pazarören), Yozgad, Kırşehir Niğde, Sivas
3. Malatya (Akçadağ), Tunceli, Elazığ, Diyarbakır, Mardin, Urfa
4. Kocaeli (Arifiye), Bursa, Bilecik, İstanbul
5. İsparta (Gnen Köyü), Konya, Burdur
6. Samsun (Hamamayağı), Amasya, Tokad
7. Adana (Haruniye-İloğlu), Maraş, Gazianteb
8. Trabzon (BeŐikdüzü), Ordu, Giresun, Rize, Gümüşhane
9. Antalya (GalibpaŐa iftliği), İçel, Muğla
10. Hatay
11. Van, Muş, Bitlis, Siird, Hakkari
12. Őark vilyetlerinden diğer birinde Bingöl

"Köy Enstitüleri TeŐkili Hakkında Kanun Lyihası Mucip Sebepleri İle Maarif, Ziraat, Dahiliye ve Bütçe Encümenleri Mazbataları", Köy Enstitüleri Kanunu (Ankara: Maarif Vekâleti, 1940), s. 22.

⁴⁹Ky Enstitüleri Kanunu (17.04.1940, 3803 SK), Resmi Gazete (22.04.1940).

⁵⁰BaŐaran, 1982, n. Ver., s. 52-54.

gerekir. Merkez köy seçilirken şu ölçütler göz önünde bulundurulmalıdır:

a. Ekonomik merkezlilik: Merkez köy kendisine bağlanacak köylerde oturanların iş için gelebilecekleri bir yer olmalı. İleride bu köyler, iş merkezi olabilecek güçte olmalı.

b. Toplumsal merkezlilik: Panayır, düğün dernek için gelinmesi, akrabaların bulunması bir köyü diğer köylerin merkezi yapabilir.

c. Ulaşım kolaylığı: Merkez köy seçilecek yerleşim yerine bağlanacak köylerden, yaya ya da araçla 30 dakikadan az bir sürede gelinebilmelidir.

d. Coğrafi durum: Merkez köyle bağlanacak köyler arasındaki ulaşımı, sürekli (en az bir ay) kesecek dağ, ırmak, dere vb olmamalıdır.

e. Nüfus durumu: Merkez olarak seçilecek yerin nüfusu giderek azalmamalıdır. Tersine nüfus akımı merkez köye doğru yönlendirilmelidir.

3. Yukarıdaki koşullara uygun olmayan köyler olduğunda, durumuna uygun çözümler aranmalıdır.

Bu özelliklere ek olarak merkez köyün eğitim durumunun uygun olması; okulu, dersliği, araç-gereci, öğretmen sayısı vb elverişli olması ya da bu yönlerden geliştirilebilecek durumda olması gerekir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977), kırsal alanlarda yerleşim biçiminin çok dağınık olması nedeniyle, kamu hizmetlerinin köye götürülmesinde ve köylü nüfusun hizmetlerden yeterince yararlanmasında, merkez köylerin oluşturulması bir araç olarak öngörülmektedir.⁵¹ Beşinci ve Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planlarında da kırsal alana götürülecek hizmetlerin merkez köy ve kasabalara yönlendirilmesi istenmektedir.^{52,53}

1973 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca sürdürülmekte olan merkez köyleri saptama çalışması Devlet Planlama Teşkilatı'nın öncülüğünde İçişleri, Köy İşleri, Tarım ve Sağlık Bakanlıklarının katılımıyla tamamlanmış ve Türkiye'de yaklaşık 4200 merkez köy saptanmış, böylece kent ve köyde yaklaşık 4500 temeleğitim (ilköğretim) okulu (dolayısıyla 4500 temeleğitim bölgesi) olabileceği anlaşılmıştır.⁵⁴ Öte yandan "kırsal alana yönelik hizmetlerin, icracı kuruluşlarca belli öncelikli yerleşme merkezleri aracılığı ile çevre yerleşmelere zamanında ve eksiksiz olarak

ulaştırılmasında birliğin sağlanması amacıyla" Bülend Ulusu Hükümeti döneminde 06.12.1983 tarih ve 82/7493 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Türkiye'de 4.317 merkez köy belirlenerek Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 1997 yılında merkez köyler yeniden belirlenmiştir. Buna göre 4145 köy olduğu belirtilmiştir (Çizelge 2).⁵⁵

Bununla birlikte merkez köylerin nasıl bir yönetsel yapıya sahip olacakları belirlenmediği gibi,⁵⁶ hangi ölçütlere göre saptandığı da belirtilmemiştir. Ayrıca merkez köylere bağlı köy ve köy altı yerleşim birimlerine ilişkin bir saptama da yapılmamıştır.⁵⁷

İlköğretim bölgelerinin saptanmasında başvurulabilecek bir araç olan merkez köylerin, merkezden saptanmış olan bu köylerin yerinde yapılacak çalışmalarla gerçekten merkez olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Tersine durumda, daha baştan ilköğretim bölgesi gerçekçi olarak saptanamayacaktır. Öte yandan, merkez köy uygulaması, yalnız eğitim hizmetinin sunulması için değil, diğer hizmetlerin (sağlık, tarım, turizm vb) de bir bütün olarak sunulması durumunda anlam taşır.

İlköğretim Müfettişliği Hizmetinde Bölge

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği, ilköğretimde denetimin yapılması için Türkiye'yi hizmet bölgelerine, illeri de teftiş bölgelerine ayırmaktadır (Çizelge 3). Teftiş bölgesi uygulaması, yeni bir uygulama değildir. Benzer hükümler, 1943 yılında "Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu İzahnamesinin" 3. Maddesinde de yer almaktadır.⁵⁸

İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği'ne göre "Türkiye; ekonomik, sosyal ve ulaşım şartları yönünden birbirine benzerlik ve yakınlık gösteren iller gruplandırılmak suretiyle 5 hizmet bölgesine ayrılmıştır. Her hizmet bölgesine giren illerin adları bu Yönetmeliğe ekli listede gösterilmiştir" (Madde 39).⁵⁹ 40. Maddede Müfettişlerin Devlet memurluğu süresince her hizmet bölgesinde çalışmakla yükümlü oldukları, 41. Maddede de Müfettiş ve müfettiş yardımcılarının, bu görev unvanları ile hizmet bölgelerinde zorunlu çalışma sürelerinin V. Hizmet bölgesinde üç yıl, IV. ve III. hizmet bölgelerinde dört yıl, II. ve I. hizmet bölgelerinde beşer yıl olduğu belirtilmiştir.

⁵¹DPT, *Yeni Strateji ve Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl: 1973-1977* (Ankara: 1973), s. 950-951.

⁵²DPT, *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1985-1989* (Ankara: 1985), s. 158.

⁵³DPT, *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1990-1994* (Ankara: 1989), s. 320-321.

⁵⁴Başaran, 1982. *Ön. Ver.*, s. 54.

⁵⁵*Resmi Gazete* (Sayı: 18265, Mükerrer, 28.12.1983).

⁵⁶Selçuk Yalçındağ, *İlçe Özel Yönetimi: Kırsal Yörelere İçin Yeni Bir Demokratik Yönetim Birimi Denemesi* (Ankara: TODAİE, 1977), s. 25.

⁵⁷Filiz Doğanay, *Merkez Köyler* (Ankara: DPT, 1993), s. 2.

⁵⁸*Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu İzahnamesi*, (Ankara: 1943, s. 18).

⁵⁹Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği, *Resmi Gazete* (Sayı:20678, 27.10.1990).

ÇİZELGE 2
İLLERE GÖRE MERKEZ KÖY SAYISI (1983 ve 1997)

İl	Merkez Köy Sayısı (1983)	Merkez Köy Sayısı (1997)	İl	Merkez Köy Sayısı (1983)	Merkez Köy Sayısı (1997)
Adana	80	66	Kocaeli	16	18
Adıyaman	41	56	Konya	168	155
Afyon	57	59	Kütahya	56	39
Ağrı	66	51	Malatya	93	86
Amasya	31	31	Manisa	83	80
Ankara	138	92	K.Maraş	84	92
Antalya	59	59	Mardin	61	58
Artvin	40	34	Muğla	54	52
Aydın	74	52	Muş	35	48
Balıkesir	129	131	Nevşehir	23	36
Bilecik	27	28	Niğde	27	13
Bingöl	45	42	Ordu	100	74
Bitlis	55	50	Rize	47	43
Bolu	78	88	Sakarya	54	67
Burdur	32	30	Samsun	81	90
Bursa	71	71	Siirt	60	26
Çanakkale	70	68	Sinop	47	49
Çankırı	65	52	Sivas	147	124
Çorum	81	82	Tekirdağ	27	28
Denizli	49	50	Tokat	80	62
Diyarbakır	64	87	Trabzon	68	47
Edirne	44	38	Tunceli	38	41
Elazığ	60	40	Şanlıurfa	69	80
Erzincan	51	47	Uşak	69	42
Erzurum	90	74	Van	72	79
Eskişehir	54	57	Yozgat	92	87
Gaziantep	77	51	Zonguldak	84	45
Giresun	62	53	Aksaray	-	20
Gümüşhane	43	31	Bayburt	-	12
Hakkari	37	25	Karaman	-	26
Hatay	51	64	Kırıkkale	-	27
Isparta	35	35	Batman	-	25
İçel	80	66	Şırnak	-	33
İstanbul	41	-	Bartın	-	24
İzmir	108	100	Ardahan	-	35
Kars	100	37	Iğdır	-	11
Kastamonu	104	65	Yalova	-	9
Kayseri	67	71	Karabük	-	29
Kırklareli	22	22	Kilis	-	16
Kırşehir	29	44	Osmaniye	-	18
Toplam				4317	4145

1. Bakanlar Kurulu Kararı (Karar Sayısı: 83/7493), **Resmi Gazete** (Sayı: 18265, Mükerrer, 28.12.1983)

2. Bakanlar Kurulu Kararı (Karar Sayısı: 97/9236), **Resmi Gazete** (Sayı: 22970, Mükerrer, 25.04.1997).

Aynı Yönetmeliğe göre "İlköğretim kurumlarının, ilköğretim seviyesindeki kurs ve dersanelerin, bu kurumlardaki yönetici ve öğretmenlerin sayıları ile ilin coğrafi, idari ve ekonomik durumu bütünüyle gözönünde bulundurularak il; kurul başkanının teklifi, il milli eğitim müdürünün görüşü ve valilik onayı ile teftiş bölgelerine ayrılır" (Madde 21). "Her teftiş bölgesine yeterli sayıda müfettiş ve müfettiş yardımcısından meydana gelen teftiş grubu görevlendirilebilir. Teftiş gruplarının görev böl-

geleri, öğretim yılı başlamadan önce kurul başkanlığınca belirlenir. İl milli eğitim müdürünün teklifi üzerine valinin onayı ile son şeklini alır. Bir teftiş bölgesinde en az iki yıl görev yapmak esastır" (Madde 22).

Bununla birlikte, bu Yönetmelikte illerin oluşturduğu 5 il kümesinin, bölge olmadığı gözlenmektedir. Çünkü aynı kümede yer alan iller, birbirine yakın ya da aynı alanda olmayıp, ülkenin değişik ve birbirinden uzak yerlerinde yer almaktadır.

ÇİZELGE 3 İLKÖĞRETİM MÜFETTİŞLERİNİN HİZMET BÖLGELERİ

I. BÖLGE	11. Konya	13. Uşak	6. Bitlis
1. Adana	12. Manisa	IV. BÖLGE	7. Diyarbakır
2. Ankara	13. Muğla	1. Aksaray	8. Elazığ
3. Bursa	14. Sakarya	2. Amasya	9. Erzincan
4. Kırkkale	15. Antalya	3. Artvin	10. Erzurum
5. Kocaeli	16. Hatay	4. Çankırı	12. Hakkari
6. İstanbul	17. Zonguldak	5. Çorum	13. K.Maraş
7. İzmir	III. BÖLGE	6. Kastamonu	14. Kars
8. İçel	1. Afyon	7. Kırşehir	15. Malatya
II. BÖLGE	2. Bilecik	8. Nevşehir	16. Mardin
1. Aydın	3. Bolu	9. Niğde	17. Muş
2. Balıkesir	4. Burdur	10. Sinop	18. Siirt
3. Çanakkale	5. Giresun	11. Tokat	19. Sivas
4. Denizli	6. Isparta	12. Yozgat	20. Şırnak
5. Edirne	7. Kütahya	V. BÖLGE	21. Tunceli
6. Eskişehir	8. Ordu	1. Adıyaman	22. Şanlıurfa
7. Gaziantep	9. Rize	2. Ağrı	23. Van
8. Kayseri	10. Samsun	3. Batman	
9. Tekirdağ	11. Kırklareli	4. Bayburt	
10. Karaman	12. Trabzon	5. Bingöl	

İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği, **Resmi Gazete** (Sayı: 20678, 27.10.1990)

Öğretmenlik Hizmetinde Bölge

Diğer bir uygulama, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası'nın 46. Maddesinde öngörülmüştür. "Öğretmenlerin Bölge Hizmeti" başlığını taşıyan bu maddeye göre, "Öğretmenlikte yurdun çeşitli bölgelerinde görev yapmak esastır. Hizmet bölgeleri ve ihtiyaçlara göre bu bölgelerarası yer değiştirme esasları yönetmelikle düzenlenir".⁶⁰ Burada da yine içeriği tanımlanmamış bir bölge düşüncesi olduğu gözlenmektedir.

Ayrıca, 1990 tarihli Öğretmenlerin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinde, "ekonomik, sosyal, kültürel ve ulaşım şartları yönünden benzerlik gösteren il ve ilçeler gruplandırılarak beş sınıfa ayrılmıştır"⁶¹ denilerek öğretmenlerin görev yerlerini belirten "hizmet alanı" kavramı tanımlanmıştır.⁶²

Yatılı İlköğretim Bölge Okulları

Cumhuriyetin kurulmasından başlayarak, eğitimi yaygınlaştırma çabaları içinde "köy yatı mektepleri",

⁶⁰ Milli Eğitim Temel Kanunu (14.06.1973, 1739 SK). **Resmi Gazete** (Sayı: 14574, 24.06.1973)

⁶¹ Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurum Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği. **Resmi Gazete** (Sayı: 20594, 03.10.1990), Madde 39.

⁶² Aynı., Madde 1.

bölge okulları, yatılı bölge okulları gibi birçok yol denenmiştir. Örneğin 1943 yılında Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu İzahnamesinin 1. Maddesinde ilköğretim okulları içinde "pansiyonlu veya pansiyonsuz bölge köy okulları" (Bu okulların durumu ve arazisi maksada elverişli olduğu takdirde, nahiyeye merkezlerinde açılmaları tercih olunur) ile, "köy ve bölge meslek kursları" da sayılmış, 4. Maddesinde de "... açılacak okulun bölgesini, bölgeye giren köylerin isimlerini yazarak haritasını yaparak okulun tipi kaydedilecektir. Nahiyenin nüfusu, diğer köylerle münasebeti, yolları, pazar kurulup kurulmadığı, okula ayrılacak arazinin mesaha ve nev'i, halkça yapılan işler, ziraat neveleri ve bölge okuluna ait bina ve kuruluşlarının vaziyet planı ile birlikte bilgiler verilir. Bu teklifler valilik yolu ile Vekillige gönderilir" denilmektedir.⁶³

05.01.1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasasının 9. Maddesi ile de "Nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde; köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan veya durumu uygun bulunan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmanın mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okulları veya gezici okullar açılabilir. Gezici okullarda gezici öğretmenler görevlendirilebilir"⁶⁴ denilerek ilköğretim bölge okulları kurulması öngörülmüştür. İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine göre, "Yatılı İlköğretim Bölge Okullarının öğrenci alacağı bölge, her öğretim yılında kayıtlar başlamadan üç ay önce il milli eğitim müdürü veya görevlendireceği yardımcısının başkanlığında, ilçe milli eğitim müdürleri, ilköğretim müfettişleri bölge grup başkanları, yatılı ilköğretim bölge okulu müdürlerinden kurulacak bir komisyon tarafından tespit edilir".⁶⁵ 2000-2001 öğretim yılında Türkiye'de hizmet veren **247 Yatılı İlköğretim Bölge Okulu** bulunmakta ve yenileri de yapılmaktadır.⁶⁶ Ancak bu okulların hizmet vereceği bölge konusunda açıklık olmayıp, okulların sayılarının artırılması planlanmaktadır. Bu okullarla ilgili bilimsel araştırmalar hiç yok denecek kadar azdır. Kısaca, bölge okulu uygulamasında, "bölge"nin iyi tanımlanması kaçınılmazdır.

Eğitim Bölgesi Konusundaki Son Uygulamalar

Milli Eğitim Bakanlığı İcra Planı'nda (1997-2000) Araştırma ve Projeler başlığı altında 65. sıradaki çalışma konusu "**eğitimin bölge haritalarının yapılması**"dır. Koordinatör Birimin APK

Kurul Başkanlığı, Sorumlu Birimin Eğitim Öğretim Daireleri olarak belirtildiği bu çalışma için 2 yıllık bir sürede yapılacak çalışmalar da "Eğitimin bölge düzeyinde mevcut durumu ve ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla bölge haritaları hazırlanacaktır" biçimindedir.⁶⁷ Milli Eğitim Bakanlığı 1998 yılı Bütçe Raporunda da Yönetimi Değerlendirme ve Geliştirme Çalışmaları başlığı altında Planlanan Çalışmalar içinde İcra Planındaki çalışmaya paralel bir hedef yer almaktadır:⁶⁸

Aralık 1997 tarihinde, mevcut kaynakların etkin ve verimli kullanımı ile çevrenin eğitime katılımını sağlamak, eğitim kurumları arasında yapıcı bir rekabeti gerçekleştirmek ve sekiz yıllık eğitimin uygulanmasına temel oluşturmak amacıyla, **eğitim ve okul bölgeleri** oluşturmaya yönelik ön çalışmalar tamamlanacaktır.

Bu çalışmalar sonunda 1998 yılı son aylarında Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları Yönergesi hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Bu yönerge, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı her tür ve düzeydeki örgün ve yaygın eğitim kurumunun bağlı olacağı eğitim bölgeleri ve eğitim kurullarının oluşturulması ile ilgili esas ve usulleri kapsamaktadır. Eğitim Bölgeleri ve eğitim kurulları oluşturma amaçları da yönergede şöyle belirtilmiştir:

Eğitim kurumlarının, milli eğitimin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda birbirlerini tamamlaması ve bir bütün oluşturması; bu kurumlara öğrenci alınacak çevrelerin belirlenmesi; nüfusu az ve dağınık olan yerlerde merkez okullarının oluşturulması; okulun iç ve dış karar süreçlerine katılımı ile katkılarının sağlanması; eğitim kurumlarındaki eğitim personelinin, fiziki kapasitenin, ders araç-gereçlerinin ortak, etkili ve verimli kullanılması; kişi, kurum ve kuruluşların eğitime katkı ve katılımının sağlanması, okulun çevrenin övünç kaynağı haline dönüştürülmesi ve mensubiyet fikrinin yükseltilmesi, akademik çevre ile okulun her alanda işbirliğine teşvik edilmesi; bu yolla eğitimde kalitenin yükseltilmesi ve bunun sürekliliğinin sağlanmasına imkan verecek eğitim bölgeleri ve

⁶³ Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu İzahnamesi, (Ankara: 1943, s. 8, 10).

⁶⁴ İlköğretim ve Eğitim Kanunu (05.01.1961, 222 SK), Resmi Gazete (Sayı: 10705, 12.01.1961)

⁶⁵ İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Madde 21.

⁶⁶ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) APKK Başkanlığı, Milli Eğitim Sayısal Veriler 2001 (Ankara: 2001), s. 117.

⁶⁷ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) APKK Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı 1997-2000 İcra Planı (Ankara: 1997).

⁶⁸ Hikmet Uluğbay (Milli Eğitim Bakanı), TBMM 1998 Yılı Bütçe Raporu (Ankara: MEB, 22.12.1997), s. 214.

eğitim kurumlarının oluşturulmasını, yönetimini, işleyişini ve işlevlerini düzenlemektir.

Bu yönergeyle "Eğitim bölgelerinin yönetimi amacıyla, eğitim bölgesinde yer alan en üst tipteki kurumların müdürleri arasından, valiliğin teklifi üzerine Bakanlıkça görevlendirilen okul müdürü" olarak "Koordinator Müdür"ler görev yapmaktadır. "Eğitim Bölgesi", "Bu yönergenin amacı doğrultusunda; çağ nüfusunun eğitim-öğretimini sağlayabilecekleri değişik tür ve kademelerden okullarla, öğretmenlerin mesleki eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri tesislerin bulunduğu bölge" olarak tanımlanmıştır. Varolan yönetim yapısına göre her ilçe bir eğitim bölgesi olarak alınmaktadır. Ancak koşullar elveriyorsa, birden çok eğitim bölgesi oluşturulabilir.

Bu Yönergeye göre "İlköğretim Okul Bölgesi", "Bir ilköğretim okulu için yeterli sayıda öğrenci sağlayabilecek yerleşim biriminden oluşan nüfus bölgesini" belirtmektedir.

"Ortaöğretim Okul Bölgesi" ise, "Bir ortaöğretim okulu için yeterli sayıda öğrenci sağlayabilecek yerleşim biriminden oluşan nüfus bölgesini" tanımlamaktadır.

Bugün Türkiye'de uygulanan eğitim bölgesi sayısı 1516'dır.⁶⁹

29.06.2001 tarih ve 4702 sayılı yasa da, "Bir veya daha fazla meslek yüksekokulu ile öğretim programları bütünlüğü ve devamlılığı içinde ilişkilendirilmiş mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından oluşan bölge" olarak "Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgelerinin" oluşturulmasını öngörmektedir.⁷⁰

Sonuç

Milli Eğitim Bakanlığı, aşırı merkezîyetçi bir yapıdan biraz uzaklaşmak düşüncesiyle Eğitim Bölgesi uygulamasına girişmiş görünmektedir. Ancak bu noktada akla pek çok soru gelmektedir: Türkiye'de eğitim bölgeleri nasıl oluşturulmalıdır?

Bu konuda ölçütler nelerdir? Eğitim Bölgelerinin yönetsel durumu ne olacaktır? Finansman yapısında bir değişim gerekli midir? Benzeri sorular çoğaltılabilir.

Eğitim bölgesi çalışmalarının temelini oluşturma amacıyla yapılan bu çalışmanın, eğitim bölgesinin saptanma ölçütleri, sınırları, yönetsel yapısı, görev, yetki ve sorumlulukların dağılımı, finansmanı gibi konuları tartışacak bir başka çalışma ile tamamlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adem, Mahmut. (1997). **Eğitim Planlaması**. Genişletilmiş Üçüncü bası, Ankara.
- Akyüz, Yahya. (1997). **Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1997'ye)** Genişletilmiş Altıncı bası, İstanbul: Kültür Üniversitesi Yayını No: 1.
- Başaran, İbrahim Ethem. (1974). "Türkiye'nin Zorunlu Öğrenim Sorunları ve Çözüm Yolları", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- (1981). "Temel Eğitim Politikamız Ne Olmalıdır?", **Temeleğitim ve Sorunları**. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayını.
- (1982). **Temeleğitim ve Yönetimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını No: 111.
- "Bölge", **AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi**. Cilt 4 ve Cilt 9, İstanbul: Ana Yayıncılık AŞ ve Encyclopaedia Britannica, Inc. 1987.
- Carron, Gabriel ve Ta Ngoc Châu. (1981). **Disparités Régionales dans le Développement de l'Éducation: Diagnostic et Politiques de Réduction**. Paris: UNESCO, IPE.
- (1981). **Réduction des Disparités Régionales et Planification de l'Éducation**. Paris: UNESCO; IPE.
- Châu, Ta Ngoc. (1989). **Eğitim Planlamasının Demografik Yönleri**. Çeviren: Reşide Kabadayı. Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1973). **Yeni Strateji ve Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl: 1973-1977**. Ankara.
- (1984). **Bölgesel Gelişme: V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. Ankara.
- (1985). **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1985-1989**. Ankara.
- (1989). **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1990-1994**. Ankara.
- Doğanay, Filiz. (1993). **Merkez Köyler**. Ankara: DPT.

⁶⁹ Hüseyin Acar, "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarında Yönetici ve Öğretmenler Bakımından Norm Kadro Uygulaması ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Mezunlarının İstihdam Sorunları", Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi: 2000 (Cilt: 33, Sayı: 1, Ankara). (Yayımlanıyor)

⁷⁰ Yükseköğretim Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kağıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun ile Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" (29.06.2001 tarih ve 4702 SK), Resmi Gazete (Sayı: 24458, 10.07.2001).

- Ergün, Mustafa. (1982). **Atatürk Devri Türk Eğitimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayın No: 325.
- Güçlüol, Kemal. (1983). "Milli Eğitimde Teşkilatlanma", **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**. İstanbul: MEB.
- Hallak, Jacques. (1976). **La Mise en Place de Politiques Educatives: Rôle et Méthodologie de la Carte Scolaire**. Paris: UNESCO, IYPE.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu (05.01.1961, 222 SK), **Resmi Gazete**. Sayı: 10705, 12.01.1961.
- Karakütük, Kasım. (1994). "Eğitim Planlamasında Öğretim Haritası Yönteminin Rolü, Önemi ve Türkiye'de Uygulanması". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köy Enstitüleri Kanunu (17.04.1940, 3803 SK), **Resmi Gazete** (22.04.1940).
- Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu İzahnamesi**, Ankara: 1943.
- L'Etat de la France 97- 98**. (1997). Paris: La Découverte.
- Lesourme, Jacques. (1988). **Éducation - Société: Les Défis de l'An 2000**. Paris: La Découverte.
- Maarif Eminliklerinin İlgası Hakkında Kanun (29.06.1931 tarih, 1834 SK), **Resmi Gazete**, Sayı: 1838, 02.07.1931
- Maarif Teşkilâtına Ait Kanununun 21 inci Maddesinin Tadiline Dair Kanun (28.03.1929 tarih, 1409 SK), **Resmi Gazete**. Sayı: 1163, 09.04.1929..
- Maarif Teşkilâtına Dair Kanun (22.03.1926 tarih, 789 SK). **Resmi Gazete**. Sayı: 338, 03.04.1926.
- Mihçioğlu, Cemal. (1989). **Eğitimde Yörelerearası Dengesizliğin Neresindeyiz? 1965-1976-1987**. Ankara, ÖSYM Yayını.
- Milli Eğitim Bakanlığı. **Tebliğler Dergisi**. Sayı: 2100, 23.11.1981.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) APKK Başkanlığı, (1997). **Milli Eğitim Bakanlığı 1997-2000 İcra Planı**. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği, **Resmi Gazete**. Sayı:20678, 27.10.1990.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurum Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği, **Resmi Gazete**. Sayı: 20594, 03.10.1990.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (14.06.1973, 1739 SK), **Resmi Gazete**. Sayı: 14574, 24.06.1973.
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. **Resmi Gazete**. Sayı: 21308, 07.08.1992.
- Ministère de l'Éducation Nationale de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche. (1996). **Géographie de l'École**. Vanves.
- Nazé, Yves. (1997). **Guide de l'École**. Paris: Albin Michel.
- Özgen, Tayfur. **Planlama Yönetimi**. Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını No: 426, 1987.
- Özyörük, Mukbil. **1968 Fransız Üniversite Reformu**. Ankara.
- Resmi Gazete**. Sayı: 10846, 05.07.1961.
- Resmi Gazete**. Sayı: 18265, Mükerrer, 28.12.1983.
- Uluğbay, Hikmet (Milli Eğitim Bakanı). (22.12.1997). **TBMM 1998 Yılı Bütçe Raporu**. Ankara: MEB.
- UNESCO. (1983). **Cours Intensif de Formation sur la Méthodologie de la Carte Scolaire, Burundi, Bujumbura: 22 Novembre-3 Décembre 1982**. Paris: Rapport du Cours Intensif de Formation de l'IYPE No: 34.
- Türk Dil Kurumu (TDK)**. (1994). **Okul Sözlüğü**. Ankara.
- Türkoğlu, Adil. (1984). **Türkiye ve Fransa Lise Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını No: 131,
- Yalçındağ, Selçuk. (1977). **İlçe Özel Yönetimi: Kırsal Yörelere İçin Yeni Bir Demokratik Yönetim Birimi Denemesi**. Ankara: TODAİ